

Jak učit výslovnost tak, aby to žáky bavilo?

Práce s výslovností v hodinách angličtiny je často považována za obtěžující, pro učitele nudná a pro studenty otravná. A to i přesto, že výslovnost (mnohdy u obou skupin) je občas docela tristní. Proč tomu tak je?

Zkuste prolistovat jakoukoli učebnici. Cvičení na výslovnost v ní najdete pár, většinou psaní slov do sloupečků podle vyslovování koncové hlásky nebo podle intonačního vzorečku. To ale - nuda opravdu je. Dva typy cvičení které se občas střídají, to tedy žádné dobrodružství není.

Na kurzu výslovnosti ve Velké Británii jsem se dokonce doslechla, že žádných výslovnostních cvičení není třeba, v době poslechových slovníků a možnosti kontroly na internetu. Jenže, ruku na srdce - kdo opravdu kontroluje každé nové, nebo aspoň sporné slovíčko? A ty hrůzy, které nás prostě někdo naučil!

Jedna moje kolegyně se chytala za hlavu, když se dozvěděla, že louka se nevyslovuje /'mi:dəʊ/, ale /'medəʊ/. „Tak to jsem dvacet let učila špatně!“ Proč? Protože Ji to někdo špatně naučil. Chyba ve výslovnosti je chybou toho, kdo vás ji naučil. Super, máme alibi. Coby uživatelé ano. Ale co když jsme právě my učitelé? Zaslechla jsem na kurzu větu z učitelských úst: /Dzis is brt/ (This is a bird.). Když pomínu chybu v gramatice, výslovnost je neodpuštělná. A nejen to, je i infekční. Kolik dětí přesně kopírovalo tuto větu v domění, že se učí cizí jazyk...?

A co třeba znělé hlásky na konci slova? Opravdu vyslovujeme bag (/bæg/ a ne /'bæk/), dog (/dɒg/ a nikoli /dɒk/), bed (/bed/ a ne /'bet/)? Není asi nutno připomínat, že obojí slova v angličtině existují, a jejich nedbalá výslovnost dokáže posluchače pěkně zmást.

Jak učit ty složité anglické zvuky?

Existuje spousta triků, jak naučit třeba obávané **θ** nebo **ð**. Zkoušeli jste třeba ten s lízátkem? Zaručeně funguje!

Široké **æ** se zase naučíme tak, že otevíráme pusku jako u lékaře Áááááá, ale na poslední chvíli si to rozmyslíme a řekneme něco jako (N)ee. Výsledkem je právě ideální kompromis.

Obouretné **w** se naučíme tvořit lehce, když dvěma prsty lehce zmáčkne oba koutky úst směrem k sobě.

Také už jste slyšeli někoho ledabyly vyslovit helou? Že to dělají vaši žáci? Nechte je ve stoji mávnout pažemi dozadu zespod a přitom to slovo zkusit vyslovit. Výsledkem bude naprosto kvalitní **əʊ**.

ə, jediný zvuk, který má své jméno (schwa), se dá výborně přiblížit hrou na Tarzana a hejno opic.

Tarzan (vy, pokud si umíte hrát): ə, ə!

Opice (děti, pokud jsou zvyklé s vámi dělat legrační věci): ə, ə, ə, ə, ə!

Vidíte, že výuka výslovnosti může být obrovská zábava!

Vrátíme se zpět k panu profesorovi na britském kurzu. Jeho tvrzení, že výslovnost není třeba procvičovat (třeba právě uvedenými způsoby), bylo podloženo podmínkou, že učitel bude žákům perfektním vzorem. Jsme my, učitelé, perfektním vzorem?

Tak schválně, jak byste vyslovili následující slova:

their

sweater

owl

camel

zebra

oven

fruit

pear

comfortable

strawberry

canary

hotel

museum

Správně! / ðeə, 'swe.tə, əʊl, 'kæ.məl, 'ze.brə, 'ʌvŋ, fru:t, peə, 'kʌmf.tə.bəl, 'stro:.bri, kə'.neə.ri, 'həʊ.'tel, mju:.'zi.əm / (tečky označují hranice mezi slabikami)

Naše galerie byla zaměřena nejen na výslovnostní zvuky, ale také na intonaci, tedy rytmus střídání silných a slabých (přízvučných a nepřízvučných) slabik.

Tato oblast je daleko důležitější, než samotné zvuky. Pomáhá rozlišit známá slova od těch „divných“. A bohužel my, Češi, jsme známí tím, že hovoříme „placatě“, tedy monotónně, bez pověstného „zpívání“ důležitých slabik. Poslouchat takovou řeč je pro Angličany únavné a často i nesrozumitelné.

A přitom naučit se správné intonaci je velice jednoduché. Stačí k tomu dvě věci: být vystaven zvuku angličtiny dříve, než je nám sedm let a hrát si se zrytmizovanými texty.

Uff, tak tu první už jsme zmeškali. A s námi bohužel i tisíce dětí, které začínají ve škole podle ministerského rozhodnutí až ve třetí třídě.

Zrytmizovaný text? Co to je? No přece říkadla, básničky, jazykolamy. Vynikajícím materiálem jsou tzv. jazzchants, které pro nás napsala Carolyn Graham. Posuďte sami:

Banker's Wife's Blues

Where does John live?

He lives near the bank.

Where does he work?

He works at the bank.

When does he work?

He works all day

And he works all night

At the bank, at the bank,

At the great, big, bank.

Where does he study?
He studies at the bank.
Where does he sleep?
He sleeps at the bank.

Why does he spend
All day, all night, all day, all night,
At the bank, at the bank,
At the great, big bank?

Because he loves his bank
More than his wife
And he loves his money
More than his life.

A kdeže je ta intonace? Neslyšíte ji? Tak ještě jednou:

Where does John **live**?
He **lives** near the **bank**.
Where does he **work**?
He **works** at the **bank**.

When does he **work**?
He **works** all **day**
And he **works** all **night**
At the **bank**, at the **bank**,
At the **great, big, bank**.

Where does he **study**?
He **studies** at the **bank**.
Where does he **sleep**?
He **sleeps** at the **bank**.

Why does he **spend**
All **day**, all **night**,
all **day**, all **night**,
At the **bank**, at the **bank**?

Because he **loves** his **bank**
More than his **wife**
And he **loves** his **money**
More than his **life**.

Všimli jste si? Všechna označená slova jsou ta, která nesou přízvuk. Děti si rychle zvyknou na fakt, že text mezi tzv. silnými slovy se vyslovuje co nejkratěji a rytmus těch silných je tak docela pravidelný. Když je necháte silnou dobu třeba tleskat nebo plácát do kolen, zjistíte, že je to docela snadné a zábavné. A vy nemusíte učit seznamy přízvučných větných členů, protože se je děti naučí vnímat takto přirozeně.

Spousta učitelů tvrdí, že silná slova prostě neslyší. (To je také důsledek toho, že jsme se tento jazyk nemohli učit od útlého mládí, kdy je naše ucho nejvnímavější na zvuky a jejich imitaci). Práce s jazzchants ale takovým učitelům výrazně pomohla, například už jen tím, že si rytmus vytleskávali a naučili se na něm analyzovat přízvučné větné členy.

Maličká rekapitulace (prostor nedovolí jít do větší hloubky)

Která slova jsou přízvučná?

Podstatná jména

Přídavná jména

Slovesa, ale pouze ta, která nesou význam (full verbs)

A ta nepřízvučná?

Pomocná slovesa (s výjimkou těch v záporu!!)

Zájmena (kromě ukazovacích)

Spojky

Členy

Předložky (pokud se ovšem nedostanou v otázce na konec věty)

Problémovou oblastí jsou složená slova (snowman, heart attack, sleeping pills, absent-minded, cross out), která je radno se naučit ze slovníku nebo imitací podle zvukové nahrávky.

Odtud je krůček k práci s analýzou vět. Vezmeme si krátké, obvyklé věty, nakreslíme si jejich strukturu a zahrajeme si třeba prostorový diktát. Děti mají na svém seznamu nakreslené značky výslovnosti a v prostoru jsou umístěné věty, které těmto různým vzorům vyhovují. Samozřejmě začínáme s malým počtem (dva různé typy) a postupně přidáváme.

She works. ● ●	Paul is sleeping. ● ● ● ●	'Mary is my sister. ● ● ● ● ● ●
She knows him. ● ● ●	How much is it? ● ● ● ●	He doesn't have it. ● ● ● ● ●
We must leave. ● ● ●	This is Alex. ● ● ● ●	'Where are you from? ● ● ● ●
Monkeys are funny. ● ● ● ● ●	I insist ● ● ●	'Children like to play. ● ● ● ● ●

Víte, co je základem úspěchu? Spočítat si slabiky! Jak často se stane, že studenti ke větě o třech slabikách přiřadí vzorec se čtyřmi prvky!

Tak schválně, kolik slabik najdete v následující větě?

Anna works.

Tři? Správně!

They're comfortable.

Šest? Au, to je moc! Jsou tam čtyři! /'ðeə 'kʌmf.təb.l /

Takže začít můžeme vytleskáváním a počítáním slabik. Toto je ideální přípravná práce pro malé děti v jejich úvodním stádiu. Zapisování slovíček? Časování sloves? Učebnice? Ani náhodou! Doba přeje právě nácvičku těchto důležitých přípravných aktivit, tedy ladění ouška na intonaci a výslovnost.

Oblast správné výslovnosti je nesmírně obsáhlá a významná. Pokud se chcete dozvědět více, případně si ujasnit, jak popisované aktivity fungují, podívejte se 29.9.2016 na večerní webinář se stejným názvem (Jak učit žáky výslovnost tak, aby je to bavilo?), nebo aspoň na záznam, který bude po skončení k dispozici.

Přeji hodně úspěchů při práci s výslovností!

Sylvie Doláková (www.sylviad.cz)